

Karelia-ammattikorkeakoulu
Sosionomi (AMK)

Leikin eri muotojen merkitys varhaiskasvatuksessa

Kuvaileva kirjallisuuskatsaus

Saara Nevalainen

Opinnäytetyö, Helmikuu 2025

www.karelia.fi

OPINNÄYTETYÖ
Tammikuu 2025
Sosionomikoulutus

Tikkarinne 9
80200 JOENSUU
+358 13 260 600

Tekijä

Saara Nevalainen

Nimeke

Leikin eri muotojen merkitys varhaiskasvatuksessa
- Kuvaileva kirjallisuuskatsaus

Tiivistelmä

Leikki nousee merkittävänä osana esille varhaiskasvatuksen arjesta. Leikki opettaa lasta jäsentelemään ja ymmärtämään ympärillä olevaa maailmaa. Opinnäytetyön tutkimustehävänä oli selvittää leikin eri muotojen roolia sosiaalisten taitojen tukijana varhaiskasvatuksessa.

Opinnäytetyö on laadullinen tutkimus ja se on toteutettu kuvailevana kirjallisuuskatsauksena. Tutkimusaineistoon valikoitui yksi tieteellinen artikkeli, kaksi kandidaatin tutkielmaa, yksi pro gradututkielma, kaksi väitöskirjaa sekä yksi opinnäytetyö. Tutkimusaineisto analysoitiin teemoittelua hyödyntäen.

Aineistosta nousi esille neljä pääteemaa, jotka liittyvät olennaisesti lapsen sosiaalisten taitojen tukemiseen eri leikkimuodoissa. Nämä pääteemat ovat keskittymiskyky, ystävyyden muodostuminen, tunnetaidot sekä ryhmässä toimiminen. Tuloksista nousi esiin vapaan leikin merkitys lapsen kehityksen tukemisessa. Varhaiskasvatuksessa leikkiä tulisi tukea ja edistää mahdollistamalla lapsille omaehtoista sekä yhteisöllistä leikkiä. Lasten vuorovaikutuksessa sanallinen sekä sanaton viestintä nousi esiin oleellisena osana sosiaalisia taitoja. Lisäksi tunteiden ilmaisulla, säätelyllä ja tunnistamisella on merkittävä osuus lapsen leikkitaitojen kehityksessä.

Kieli
suomi

Sivuja 36
Liitteet 1
Liitesivumäärä 3

Asiasanat

varhaiskasvatus, leikki, sosiaaliset taidot

THESIS
January 2025
Degree Programme in Social Services

Tikkarinne 9
80200 JOENSUU
FINLAND
+ 358 13 260 600

Author

Saara Nevalainen

Title

The Importance of Different Forms of Play in Early Childhood Education
- Descriptive Literature Review

Abstract

Play emerges as a significant aspect of everyday life in early childhood education. It helps children structure and understand the world around them. The research task of this thesis was to examine the role of different forms of play in supporting social skills in early childhood education.

The thesis is qualitative study conducted as a descriptive literature review. The research material included one scientific article, two bachelor's theses, one master's thesis, two dissertations and one other thesis. The data was analysed using thematic analysis.

The analysis revealed four main themes that are closely related to supporting children's social skills through different forms of play. These main themes are concentration skills, forming friendships, emotional skills and group interaction. The results highlighted the importance of free play in supporting a child's development. In early childhood education play should be encouraged and promoted by enabling children to engage in self-directed and communal play. In children's interactions, both verbal and non-verbal communication emerged as essential components of social skills. Additionally, the expression, regulation and recognition of emotions play a significant role in the development of a child's play skills.

Language
Finnish

Pages 36
Appendices 1
Pages of Appendices 3

Keywords

early childhood education, play, social skills

Sisältö

1	Johdanto	5
2	Varhaiskasvatus	5
2.1	Varhaiskasvatus käsitteenä.....	5
2.2	Varhaiskasvatusta ohjaavat asiakirjat ja lait	6
3	Leikki ja leikin eri muodot	7
3.1	Leikin määrittely	7
3.2	Leikki eri ikävaiheissa	8
3.3	Yksinleikki, rinnakkaisleikki ja yhteisleikki	10
4	Lapsen kokonaisvaltainen hyvinvointi leikin kautta.....	12
4.1	Leikin merkitys lapsen hyvinvoinnille.....	12
4.2	Leikin rooli lapsen sosiaalisessa kehityksessä	13
4.3	Sosionomin rooli sosiaalisten taitojen tukijana	14
5	Aikaisemmat opinnäytetyöt	14
6	Opinnäytetyön tehtävä ja tutkimuskysymykset.....	15
7	Menetelmälliset valinnat	16
7.1	Laadullinen opinnäytetyö	16
7.2	Kuvaileva kirjallisuuskatsaus.....	17
7.3	Aineiston haku ja valinta	18
7.4	Aineiston analyysi	21
8	Tulokset.....	24
8.1	Keskittymiskyky	24
8.2	Ystävyuden muodostuminen	25
8.3	Tunnetaidot	27
8.4	Ryhmässä toimiminen	28
9	Pohdinta	29
9.1	Johtopäätökset.....	29
9.2	Luotettavuus ja eettisyys.....	31
9.3	Ammatillinen kasvu	32
9.4	Jatkokehitys mahdollisuudet	33
	Lähteet	34

Liitteet

Liite 1 Analysoidut ja taulukoidut tutkimukset

1 Johdanto

Opinnäytetyöni aiheena on leikin eri muotojen merkitys varhaiskasvatuksessa. Tutkin teorian kautta varhaiskasvatuksessa ilmiönä esiintyvää leikkiä ja sen eri muotoja. Tarkastelen aihetta erityisesti sosiaalisten taitojen, yksinleikin, rinnakkaisleikin ja yhteisleikin näkökulmista. Valitsin leikin aiheeksi, koska siihen on alettu kiinnittämään entistä enemmän huomiota ja aihe puhutteli minua. Tulevana varhaiskasvatuksen ammattilaisena halusin syventää omaa tietämystäni aiheesta.

Opinnäytetyön toteutan kuvailevana kirjallisuuskatsauksena. Opinnäytetyöni tutkimustehtävänä on tuoda lisää tietoa sekä ymmärrystä leikin eri muotojen merkityksestä lapsen sosiaalisten taitojen kehittymisessä varhaiskasvatuksessa. Tutkimuskysymyksenä on: Mikä on leikin eri muotojen rooli sosiaalisten taitojen tukijana varhaiskasvatuksessa? Tietoperustan keskeisiä käsitteitä ovat varhaiskasvatus, leikki, leikin eri muodot ja sosiaaliset taidot.

2 Varhaiskasvatus

2.1 Varhaiskasvatus käsitteenä

Varhaiskasvatus määritellään varhaiskasvatuslain (540/2018) 2§:n mukaan kokonaisuutena, joka muodostuu lapsen tavoitteellisesta ja suunnitelmallisesta kasvatuksesta sekä hoidosta ja opetuksesta. Ensisijaisesti varhaiskasvatusta suunniteltaessa tai järjestettäessä ja siitä päätettäessä on huomioitava lapsen etu. Lisäksi pedagogiikka nousee isoon rooliin varhaiskasvatuksessa. (Varhaiskasvatuslaki 540/2018, 12§.) Varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden (2022, 9) mukaan varhaiskasvatuksessa päätavoitteena on lapsen kasvun ja kehityksen tukeminen sekä oppimisen ja hyvinvoinnin edistäminen. Edellä mainittu tavoite on kirjattu myös varhaiskasvatuslakiin. Varhaiskasvatuksen tavoitteina ovat myös lapsen oppimisen edellytyksien tukeminen, lapsen yksilöllisen tuen

tarpeiden tunnistaminen, lapsen osallistumisen ja itseään koskevien asioiden vaikutusmahdollisuuksien varmistaminen sekä kehittävän, oppimista edistävän, turvallisen ja terveellisen varhaiskasvatusympäristön varmistaminen. Varhaiskasvatuksen tavoitteena on toimia yhdessä lapsen sekä lapsen vanhemman tai huoltajan kanssa lapsen kokonaisvaltaisen hyvinvoinnin ja tasapainoisen kehityksen parhaaksi. (Varhaiskasvatuslaki 540/2018, 3§.)

Varhaiskasvatusta voidaan toteuttaa päiväkotitoimintana, perhepäivähoitona sekä avoimena varhaiskasvatustoimintana. Varhaiskasvatuslain (540/2018) 22§:n mukaan kunta, yksityinen palveluntuottaja tai kuntayhtymä laatii paikallisen varhaiskasvatussuunnitelman, jonka pohjana käytetään varhaiskasvatussuunnitelman perusteita. Lisäksi kullekin päiväkodin tai perhepäivähoidon piirissä olevalle lapselle tehdään oma henkilökohtainen varhaiskasvatussuunnitelma. Suunnitelma laaditaan yhteistyössä henkilöstön ja lapsen vanhemman tai huoltajan kanssa. Kyseiseen suunnitelmaan kirjataan tavoitteet lapsen varhaiskasvatuksen toteuttamiseksi lapsen oppimista, kehitystä sekä hyvinvointia tukevalla tavalla. Lisäksi sinne kirjataan toimenpiteet tavoitteiden saavuttamiseksi. Lisäksi kullakin varhaiskasvatusryhmällä on oma varhaiskasvatussuunnitelmansa. Suunnitelmaa laativan työntekijän tulisi olla varhaiskasvatuksen opettaja, mutta varhaiskasvatuksen sosionomin osaamista voidaan myös hyödyntää. (Varhaiskasvatuslaki 540/2018, 22§, 23§.)

2.2 Varhaiskasvatusta ohjaavat asiakirjat ja lait

Varhaiskasvatuksen järjestämistä ja toteuttamista ohjaavat velvoitteet, jotka perustuvat isolta osalta lakeihin. Kyseiset lait ovat Suomen perustuslaki sekä varhaiskasvatuslaki. Varhaiskasvatukseen sovitetaan osaltaan myös hallintolakia sekä lakia viranomaisen toiminnan julkisuudesta. Lisäksi varhaiskasvatusta ohjaa varhaiskasvatussuunnitelman perusteet sekä varhaiskasvatuksesta annettu valtioneuvoston asetus. Ohessa on otettava huomioon myös muut velvoitteet, joihin Suomi on sitoutunut. Muusta lainsäädännöstä sekä kansainvälisistä sopimuksista tulevia velvoitteita ovat muun muassa yhdenvertaisuuslaki, tasa-

arvolaki, Euroopan ihmisoikeussopimus sekä YK:n lapsen oikeuksien sopimus. (Opetushallitus 2022, 16–17.)

Varhaiskasvatuslaki (540/2018, luku 7) määrittelee riittävän henkilöstön varhaiskasvatukseen. Varhaiskasvatuksessa voi työskennellä lain mukaan päiväkodin johtaja, varhaiskasvatuksen opettaja, sosionomi, lastenhoitaja tai erityisopettaja sekä perhepäivähoitaja. Päiväkodin henkilöstön mitoituksesta on myös määriteltä varhaiskasvatuslain (540/2018) 35§ siten, että yhdessä ryhmässä saa olla enintään kolme varhaiskasvatuksen tehtävissä olevaa henkilöä ja jokaista henkilöä kohden voi olla seitsemän lasta. Varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden (2022, 20) mukaan päiväkodeissa varhaiskasvatusmuotona hyödynnetään ryhmiä. Ryhmien muodostamisessa otetaan huomioon muun muassa lapsen ikä, tuen tarve sekä sisarussuhteet. (Opetushallitus 2022, 20).

Varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa (2022) määritellään myös pedagogisen toiminnan viitekehys, jonka tavoitteena on edistää lasten laaja-alaista osaamista, oppimista sekä hyvinvointia. Pedagoginen toiminta toteutuu käytännössä lasten ja työntekijöiden välisessä yhteisessä toiminnassa sekä vuorovaikutuksessa. Pedagogista toimintaa toteutetaan niin kasvatuksessa, opetuksessa kuin hoidossakin. (Opetushallitus 2022, 40).

3 Leikki ja leikin eri muodot

3.1 Leikin määrittely

Heleniuksen ja Lummelahden (2018, 14) mukaan leikille ei voida antaa yhtä oikeaa määrittelyä. Leikkiä on kuitenkin tutkittu paljon ja sille on luotu erilaisia tarkoituksia. Piaget (1977, 60–61) määrittelee leikin yksilön tapana sulattaa kokemuksensa todellisuudesta ja olemassa olevan ajattelunsa tuttuun objektiin tai tilanteeseen. Goldstainin (2012, 5) mukaan leikki ei ole yksinomaan tiettyä käyttäytymistä, vaan mitä tahansa toimintaa, joka toteutetaan leikkisällä asenteella. Piaget (1977) keskittyy kognitiivisiin ulottuvuuksiin, joissa leikki auttaa lasta

jäsentelemään maailmaa hänen kehitysvaiheensa kautta. Goldstain (2012, 5) puolestaan esittää leikin olevan lapsen sisäisestä motivaatiosta kumpuavaa toimintaa.

Varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden (2022, 24) mukaan varhaiskasvatuksessa tulisi ymmärtää leikin itseisarvo lapselle. Leikin kautta lapsi rakentaa käsitystä itsestään sekä muista ihmisistä. Leikki toimii lapselle eräänlaisena käsittely- ja ymmärryskeinona, jossa lapsi luo käsitystä ympärillä olevasta maailmasta, luo sosiaalisia suhteita sekä muodostaa merkityksiä omista kokemuksistaan. Leikin merkitys rakentuu lapselle leikkiessä. Perusteissa edellytetään tarjoamaan kaikille lapsille mahdollisuuksia erilaisiin leikkeihin varhaiskasvatuksessa. Leikki määritellään keskeisenä työtapana, joka sekä kehittää lapsen taitoja että auttaa lasta jäsentelemään ympäristöään. Leikin kautta saadaan paljon tietoa lapsen kiinnostuksen kohteista, tunteista, kokemuksista sekä ymmärrystä lapsen ajattelusta. (Opetushallitus 2022, 42–44.) Lisäksi varhaiskasvatustalain (540/2018, 3§) tavoitteissa on erikseen mainittu, että varhaiskasvatuksessa tulisi toteuttaa monipuolista pedagogista toimintaa, joka perustuu liikkumiseen, leikkiin, taiteeseen sekä kulttuuriperintöön.

3.2 Leikki eri ikävaiheissa

Lapsen leikki alkaa niin sanotusta esiharjoittelusta. Vauvan leikki voi olla leikkilauluja, loruja, tuudituksia tai körötyksiä (Helenius & LummeLahti 2013, 62.) Piaget'n (1977) kehitysteorian mukaan ensimmäinen, sensomotorinen, kausi alkaa syntymästä ja jatkuu aina siihen asti, kunnes lapsi on puolentoista – kahdenvuoden ikäinen. Ensimmäinen vaihe sisältää konkreettista toimintaa kokeilun esineillä sekä syy-seuraussuhteita ihmetellen. Tässä vaiheessa lapsi siirtyy reflekseistä tahdonalaisiin liikkeisiin. (Piaget 1977, 13–21.) Lapsi alkaa ymmärtämään leikkiä erilaisten kontaktileikkien ja toistojen kautta. Leikin oppiminen rakentuu toiminnassa, jossa lapsi on fyysisesti leikin osapuoli. Leikittäjän ilmeet ja eleet ilmaisevat lapselle, että tämä on leikkiä. (Helenius & Korhonen 2020, 72.)

Piaget'n (1977, 22) mukaan ensimmäisen vaiheen aikana lapselle kehittyy käsitys ja ymmärrys esinepysyvyydestä, eli lapsi ymmärtää, että esineet ovat olemassa myös silloin, kun ne eivät ole näkyvillä. Taaperovaiheessa, noin 1–2-vuotiaana, lapsi oppii konttaamaan ja tarttumaan itseään kiinnostaviin esineisiin. Lapsi alkaa käsittää, että suun avulla asioita voidaan myös tutkia. Suun kautta lapsi saa paljon tietoa muun muassa esineen muodosta, materiaalista sekä koosta. Tämän jälkeen lapsi alkaa tutkimaan sormenpäillä ympäristöä. Erilaisien esineiden käsittely on suuressa roolissa leikin sekä puheen kehityksessä. Esinetoiminnoissa lapsi rakentaa itselleen tietoa kohteesta sekä ympäristöstä. (Helenius & Korhonen 2020, 74–75.) Tähän ikävaiheeseen liittyy olennaisesti myös kiinnostus toisista lapsista. Toisen lapsen kohtelu vastaa kuitenkin esineen kohtelua. Lapsi saattaa vetää toista hiuksista tai työntää kumoon. (Keltikangas-Järvinen 2010, 150).

Toisen elinvuoden puolivälissä lapsi on opetellut jo yhdistämään sanoja itseään kiinnostaviin esineisiin. Tämän jälkeen kielellisen sekä leikin kehitys alkaa lisääntyä huomattavasti. (Helenius & LummeLahti 2013, 76.) Heleniuksen ja Korhosen (2020, 75–76) mukaan lapsen esinetoiminnot sisältävät harjoittelua jäljittämistä. Ilman kyseistä taitoa lapsen puheenoppiminen vaikeutuu. Toinen Piaget'n (1977) kehitysteorian vaiheista on esioperationaalinen vaihe, joka näkyy kahdesta vuodesta aina kuuteen ikävuoteen asti. Esioperationaalisessa vaiheessa lapsen jäljittelytaidot mahdollistavat kielen ja käsitteiden nopean oppimisen. Tällä kaudella lapsen ajattelun kehityksessä keskeistä on erityisesti symbolifunktion omaksuminen. Leikin kannalta lapsi osaa käyttää symboleja, kuten kieltä ja kuvia, omassa ajattelussaan. Lapsi ei osaa kuitenkaan nähdä asioita toisten näkökulmista. (Piaget 1977, 91–94.) Kolmevuotiaalle lapselle on kehittynyt kyky luoda leikkejä, mutta lapsi tarvitsee vielä tukea aikuiselta leikin jatkumon rakentamiseen sekä sosiaalisten taitojen kehittämiseen. Lapset alkavat leikkiä rinnakkaisleikkejä, joissa aikuisella on iso rooli tuen antajana. Neljävuotiaasta kuuteen ikävuoteen lapset oppivat erilaisia roolileikkejä, roolin ottamista sekä oman toiminnan hallintaa ja suunnittelua. Leikkitaitojen muodostuminen nähdään ehdottomana lasten välisten suhteiden muodostumisessa. (Helenius & Korhonen 2020, 78.) Goldsteinin (2012, 6) mukaan leikki on välttämätöntä

kehitykselle, koska se edistää lapsen kognitiivista, sosiaalista, fyysistä sekä emotionaalista kehitystä.

3.3 Yksinleikki, rinnakkaisleikki ja yhteisleikki

Yksinleikki mahdollistaa lapselle taitoja kehittää itsenäisiä leikki- ja ajattelutaitoja, itseilmaisua sekä luovuutta. Yksinleikin vaiheessa lapsi on noin puolenpuolentoistavuoden ikäinen. Yksinleikki tapahtuu nimensäkin mukaan pääasiassa yksin, osittain kuitenkin aikuisen tuella. Lapsi jaksaa keskittyä vain lyhyitä hetkiä leikkiin. Leikki rakentuu pääasiassa esineiden ihmettelemisestä, siirtelemisestä sekä laulu- ja loruleikeistä. (Helenius & Lummelahti 2013, 61–64). Heleniuksen ja Korhosen (2020) mukaan lapsen yksinleikki alkaa samalaisten ja erilaisten esineiden tutkiskelun kautta. Kahden toimintavaihtoehdon sisältävät asiat, kuten kaappien ovet tai valokatkaisijat, herättävät kiinnostusta lapsessa. Lisäksi suulla tutkimisen katsotaan antavan lapselle ymmärrystä kyseisten esineiden käyttötarkoituksesta. Yksinleikin vaiheessa lapsi alkaakin käsitellä esineitä niiden tarkoituksen mukaan. Lapsen kolmessa ensimmäisessä ikävuodessa leikissä ovat hallitsevasti mukana esineet. (Helenius & Korhonen 2020, 77.)

Piaget'n (1977, 58–59) mukaan lapsi alkaa muokkaamaan omaa vuorovaikutusjärjestelmäänsä toisten ihmisten eleiden ja ilmeiden tulkinnan kautta sekä matkimisen avulla. Helenius ja Lummelahti (2013, 62) painottavat kehollisten viestien merkitystä, joista lapsi alkaa tulkitsemaan kommunikaatiosuhteen laatua ennen kuin hän ymmärtää puhuttua kieltä. Lapsen puheenkehitystä rakentavat olennaisesti sylileikit eli hypitykset, lorut ja riimit, joita toistetaan lapselle monta kertaa. Edellä mainitut kontaktileikit tarjoavat lapselle valmiudet jäljittelyyn, joka on oppimisen pääasiallinen muoto seuraavassa kehitysvaiheessa. (Helenius & Korhonen 2020, 72–73.) Yksinleikki nähdään siis hyvin tärkeänä vaiheena lapsen sosiaalisten taitojen kehityksessä.

Rinnakkaisleikki puolestaan edustaa vaihetta, jossa lapset leikkivät samassa tilassa, mutta eivät vielä aktiivisesti jaa leikkiä toisten lasten kanssa. Tässä

vaiheessa lapsi havainnoi ja oppii muilta, vaikka ei vielä osallistu yhteisleikkiin. Noin puolentoistavuoden ikäinen lapsi alkaa osoittamaan kiinnostusta muita lapsia kohtaan. Lapselle kuitenkin riittää usein pieni kontaktin otto, esimerkiksi yhdessä juokseminen tai nauraminen. Kiinnostus ja kontaktin otto kestää muutamia minuutteja, jonka jälkeen lapset palaavat omiin leikkeihinsä. Rinnakkaisleikki on siis toisen tekemisen seuraamista, johon ei kuulu varsinaista vuorovaikutussuhdetta. Leikki ei saa lapsilta jatkumoa tai juontaa, jolloin leikin kesto on lyhyttä. (Keltikangas-Järvinen 2012, 151–152.)

Heleniuksen ja Lummelahden (2013) mukaan rinnakkaisleikissä lapset tarvitsevat tukea aikuisilta. Jokaiselle lapselle turvataan oma tila leikkiin, mutta samalla mahdollistetaan yhdessä leikkimistä. Lasten keskittyminen leikkiin paranee, jos aikuinen osallistuu leikkiin mukaan. Rinnakkaisleikissä tavoitteena on tukea lasten välisten positiivisten vuorovaikutussuhteiden muodostumista. Tämä edesauttaa siirtymistä yksinleikistä yhteisleikkiin. (Helenius ja Lummelahti 2013, 78–80.)

Lapsi alkaa leikkiä kahden ja kolmen ikävuoden välillä yhdessä muutaman lapsen kanssa. Heidän leikkinsä kestävät jo pidempään, sillä leikkiin on alkanut rakentua juoni ja leikkijöillä on omat roolit. (Keltikangas-Järvinen 2012, 152). Kolmannen ikävuoden saapuessa lapsi alkaa omaksua erilaisia rooleja leikeissä, joissa myös esineitä osataan käyttää niiden tarkoituksen mukaan. Lapsen on nyt ensimmäistä kertaa mahdollista liittyä yhteisleikkiin muiden lasten kanssa. Leikki alkaa olla kuvitteellisempaa sekä pitkäjänteisempää. (Helenius & Korhonen 2020, 78). Kolmen ikävuoden jälkeen, kuitenkin jo neljän vuoden iässä, lapsi osaa leikkiä yhteisten sääntöjen mukaan ryhmässä. Jokainen lapsi osaa ottaa oman roolinsa leikissä ja leikki on pitempikestoista. Lapsiryhmä tarvitsee kuitenkin ohjausta leikissä, sillä ongelmanratkaisutaidot ovat vielä kehitysvaiheessa. (Keltikangas-Järvinen 2012, 152–153.)

Lapset oppivat säätlemään tunteitaan ja tahtomistaan sekä huomioimaan toisia, kun he saavat leikkiä ryhmässä. Leikin kautta voidaan vahvistaa myönteistä tunneilmastoa ryhmän sisällä. (Opetushallitus 2022, 43). Yhteisleikin edellytyksenä Keltikangas-Järvinen (2012) nostaa esiin oman näkökulman yhdistämisen

toisen näkökulmiin. Tämän ymmärtäminen on myös edellytystä sille, että lapsi osaa asettua kuvitellun hahmon rooliin leikissä. Voidaankin ajatella, että yhteisleikki mahdollistaa monimutkaisempien sosiaalisten taitojen oppimisen, kuten jakamisen, neuvottelemisen sekä roolien ottamisen. (Keltikangas-Järvinen 2012, 153.)

4 Lapsen kokonaisvaltainen hyvinvointi leikin kautta

4.1 Leikin merkitys lapsen hyvinvoinnille

Lapsen hyvinvoinnilla tarkoitetaan kolmea, psyykkistä, fyysistä ja sosiaalista, ulottuvuutta, jotka perustuvat arjen ja sosiaalisen vuorovaikutuksen ympäristöihin. Lapsen hyvinvointiin vaikuttavat päivittäisen elämän sisältö ja sosiaaliset suhteet. (Kirvesniemi, Poikolainen & Honkanen 2019, 28.) Leikki toimintamuotona vaikuttaa lapsen kehitykseen kaikilla sen osa-alueilla. Leikki edistää sosiaalisten taitojen kehittymistä, rakentaa persoonallisuutta, muovaa ajattelua ja oppimista sekä vaikuttaa luovuuteen, mielikuvitukseen ja emotionaaliseen kehitykseen. (Koivula & Laakso 2022, luku 6.)

Leikki vaikuttaa lapsen psyykkiseen hyvinvointiin. Leikin kautta lapsi luo tunnekokemuksia ja oppii säätelemään omia tunteitaan. Leikki tarjoaa lapselle tilaa ja konkreettisen tavan käsitellä sekä ymmärtää omia tunteitaan ja kokemuksiaan. Myös fyysisen hyvinvoinnin katsotaan kehittyvän lapsen leikkiessä. Lapsi oppii käsittelemään esineitä ja lopulta osaa hyödyntää niitä leikeissään. Leikki voi olla myös erilaisia liikunnallisia pelejä, joissa fyysiset ja motoriset taidot nousevat isoon rooliin. Lapsi harjoittelee motorisia taitoja päiväkodissa myös esimerkiksi solmimalla kengännauhoja, leikkaamalla paperia ja harjoittelemalla hyppimistä. (Koivula & Laakso 2022, luku 6.) Sosiaalisen hyvinvoinnin kannalta lapsi oppii leikkiessään jakamista, ristiriitojen ratkaisemista ja auttamista. Lapset rakentavat leikkien kautta sosiaalisia suhteita muiden varhaiskasvatusryhmässä olevien lasten kanssa. (Salo & Salmi 2018, 7.)

4.2 Leikin rooli lapsen sosiaalisessa kehityksessä

Sosiaalisuus voidaan määritellä synnynnäisenä temperamenttipiirteenä, joka auttaa ymmärtämään muiden ihmisten seuran merkitystä yksilölle. Sosiaalisuus tarkoittaa siis halua olla toisten ihmisten kanssa. Sosiaaliset taidot ja sosiaalinen kompetenssi viittaavat ihmisten kykyyn toimia sujuvasti toisten ihmisten kanssa. Käsitteet sisältävät kyvyn ratkaista ongelmia, sovitella, neuvotella sekä tehdä kompromisseja. Jokaiselle sosiaalisuus on synnynnäistä, kun taas sosiaaliset taidot opitaan kasvatuksen ja kokemusten kautta. Lapsen sosiaalisuus ilmenee kiinnostuksena toisiin ihmisiin. Lapsi pyrkii ottamaan kontaktia esimerkiksi hymyilemällä tai lelujen esittelemisellä. (Keltikangas-Järvinen 2012, 49–51.)

Vuorovaikutus määritellään yksilöiden välisenä, eri sisältöisinä ja syvyisinä kohtaamisina. Vuorovaikutuksen luonne nähdään olevan riippuvainen sen molemmista osapuolista ja siksi sitä kutsutaankin kaksisuuntaiseksi. Lapsen vuorovaikutukseen vaikuttavat vahvasti kokemukset aiemmista vuorovaikutussuhteista esimerkiksi kasvattajiin ja vanhempiin liittyen. (Salminen 2022, luku 9.) Varhaiskasvatuksessa lapsi oppii vuorovaikutustaitoja erilaisten leikkien, osallistumisen sekä toisten lasten ja varhaiskasvattajien kautta. Henkilöstön tulisi tiedostaa myös se, että lapset ottavat mallia heidän tavastaan toimia ja olla vuorovaikutuksessa. (Opetushallitus 2022, 42–43, 31.)

Keltikangas-Järvisen (2012, 150) mukaan leikin kehitys osoittaa selkeästi, miten sosiaaliset valmiudet kehittyvät. Yksilö oppii lapsuusiän kaverisuhteissa suurimman osan sosiaalisessa vuorovaikutussuhteessa tarvittavista taidoista. Näitä taitoja ovat esimerkiksi jakaminen, tunteiden ilmaisu ja säätely sekä yhteistoinnin alkeet. Leikki nähdään tärkeimpänä kontekstina, jossa lapset toimivat yhdessä ja, jossa edellä mainittuja taitoja voidaan harjoittaa. Ominaista leikille on monenlaisten mielikuvien ja roolien samanaikainen hallinta, mikä mahdollistaa joustavan kokeilun. (Poikkeus 2006, 122, 124.) Lasten leikki rakentuu sosiaalisen vuorovaikutuksen varaan, jossa isoon rooliin nousee se, että leikkijät osaavat tarttua sosiaalisiin vihjeisiin ja heillä on yhtenevä käsitys leikin luonteesta (Salo & Salmi 2018,10).

4.3 Sosionomin rooli sosiaalisten taitojen tukijana

Varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa (2022) ohjataan työntekijöitä tukemaan lasten leikin kehittymistä joko ulkopuolelta tai olemalla itse osallisena leikissä. Pelkästään henkilöstön fyysinen ja psyykkinen läsnäolo edistää lasten keskinäistä vuorovaikutusta sekä ennaltaehkäisee ristiriitatilanteiden syntymistä. Pitempikestoisen leikin syntymistä varten lapset tarvitsevat aikaa, rauhaa sekä sopivia ja lasten saatavilla olevia materiaaleja ja leluja. (Opetushallitus 2022, 43–44.)

Varhaiskasvatuksen sosionomin keskeiset tehtävät liittyvät vahvasti sosiaalisen hyvinvoinnin edistämiseen, sosiaaliseen kasvatukseen ja lasten vuorovaikutustaitojen kehittämiseen. Varhaiskasvatuksen sosionomin tehtävään kuuluu myös edistää lapsen fyysistä ja psyykkistä hyvinvointia. Lisäksi oleellisena osana sosionomin työnkuvaan liittyy perheiden kanssa tehtävä yhteistyö. (Talentia 2024.) Kasvattajan tulisi ammatillisen roolinsa kautta määritellä, kuinka erilaisissa tilanteissa toimiminen tukee lasten kasvua ja kehitystä. Lisäksi vuorovaikutuksen tukemisessa nousee esiin kasvattajan taito huomioida lasten yksilölliset emotionaaliset ja akateemiset tarpeet ja välittää sensitiivisyyttä päivittäisissä vuorovaikutustilanteissa. (Salminen 2022, luku 6.)

5 Aikaisemmat opinnäytetyöt

Opinnäytetyön aihetta pohtiessani tutustuin aiempaan tutkimustietoon leikistä varhaiskasvatuksessa. Kävin läpi erilaisia opinnäytetöitä, jotka käsittelevät leikki-ikäisiä lapsia, varhaiskasvatusta, sosiaalisia taitoja sekä leikkiä. Hyödynsin opinnäytetöitä suunnitelmavaiheessa, jolloin ne toivat itselle erilaisia näkökulmia leikin ymmärryksestä varhaiskasvatuksessa. Lisäksi sain oman opinnäytetyöni aihetta rajattua sen mukaan, mikä alkoi kiinnostamaan tutkiessani erilaisia opinnäytetöitä.

Vilja Vertio käsittelee opinnäytetyössään leikin roolia varhaiskasvatuksessa. Opinnäytetyössä avataan leikkiä sekä varhaiskasvatusta käsitteenä. Lisäksi Vertio on perehtynyt työssään leikkiympäristöön ja sen merkitykseen. Vertio korostaa tutkimuksellisessa opinnäytetyössään varhaiskasvattajien näkökulmaa ja nostaakin esiin leikin suuren merkityksen varhaiskasvatuksessa. Tavoitteena työssä oli selvittää, onko varhaiskasvattajilla heidän kokemuksensa perusteella tarpeeksi tilaa, aikaa ja leikkivälineitä leikin mahdollistamiseen. (Vertio 2022.)

Tutustuin myös Monosen ja Ikosen (2024) opinnäytetyöhön, joka käsittelee kasvattajan roolia leikissä. Tavoitteena työlle oli selvittää, miten varhaiskasvattajat voivat tukea lasten leikkiä sekä varhaiskasvattajien erilaisia rooleja leikeissä. Opinnäytetyö tuo kattavasti esiin varhaiskasvattajan aktiivisen roolin leikin osapuolena. Lisäksi toteutetun teemahaastattelun avulla he ovat saaneet erilaisia näkökulmia työhönsä. (Mononen & Ikonen 2024.)

Opinnäytetyön aihetta rajatessani koitin etsiä teoksia liittyen leikin merkitykseen lapsen kehityksessä. Tätä kautta tutustuin myös Mäki-Mantilan (2020) opinnäytetyöhön, jonka aiheena on leikin merkitys lapsen kasvuun ja kehitykselle. Aineistoa tutkimukseen on kerätty leikki-ikäisten lasten vanhemmilta. Tavoitteena oli selvittää, millainen merkitys leikillä on lapsen kokonaisvaltaiselle kasvuun ja kehitykselle sekä miten vanhemmat näkevät ja kokevat oman lapsensa leikkimisen. (Mäki-Mantila 2020.)

6 Opinnäytetyön tehtävä ja tutkimuskysymykset

Opinnäytetyöni käsittelee laajalti leikkiä niin lapsen eri ikä vuosien kuin sosiaalisten taitojen kehittymisen kautta. Tutkimustehtävänä kirjallisuuskatsauksen on tarkoitus tuoda lisää tietoa sekä ymmärrystä leikin eri muotojen merkityksestä lapsen sosiaalisten taitojen kehittämisessä varhaiskasvatuksessa. Tutkimuskysymys opinnäytetyöhöni on muodostunut edellä käydyn teorian perusteella.

Tutkimuskysymys:

1. Mikä on leikin eri muotojen rooli sosiaalisten taitojen tukijana varhaiskasvatuksessa?

7 Menetelmälliset valinnat

7.1 Laadullinen opinnäytetyö

Opinnäytetyössäni käytin tutkimusmenetelmänä laadullista tutkimusta. Juuti ja Puusa (2020) kuvaavat laadullista tutkimusta, toiselta nimeltään kvalitatiivista tutkimusta, menetelmäsuuntauksena, joka pyrkii ymmärtämään kokonaisvaltaisesti kohteen laatua, merkitystä sekä ominaisuuksia. Yksinkertaistettuna tutkimusmenetelmässä kuvataan aineistoa ja analyysiä. Laadullisessa tutkimuksessa keskeiseen rooliin nousee teoria. Tutkimusta kuvataankin aineistolähtöisenä, jossa johtopäätöksiä pyritään tekemään aineistosta käsin. Tavoitteena on tutkittavan ilmiön ymmärtäminen, kuvaaminen sekä tulkinan tuottaminen. Ominaisista laadulliselle tutkimukselle on se, että tutkimuskohdetta lähestytään sen luonnollisissa olosuhteissa. (Juuti & Puusa 2020, luku 4.) Laadullisen tutkimuksen tavoitteena ei ole totuuden selvittäminen tutkitusta asiasta tai ilmiöstä, vaan näyttää esimerkiksi yksilön toiminnasta jotakin, joka on välittömän havainnon tavoittamattomissa. Tavoitteeseen päästään tutkimisen aikana muodostuneiden tulkintojen avulla. (Vilkkä 2021, luku 5.)

Laadullinen tutkimusmenetelmä sopii opinnäytetyöhöni, koska se sisältää laaja-alaista teoriapohjaista ilmiön tarkastelua. Laadullista tutkimusmenetelmää hyödyntäessäni pääsen tarkastelemaan tutkimuskysymysteni kautta käsityksiin liittyviä merkityksiä. Lisäksi laadullisen tutkimusmenetelmän kautta pääsen tuomaan esille moninaisia näkökulmia aiheestani.

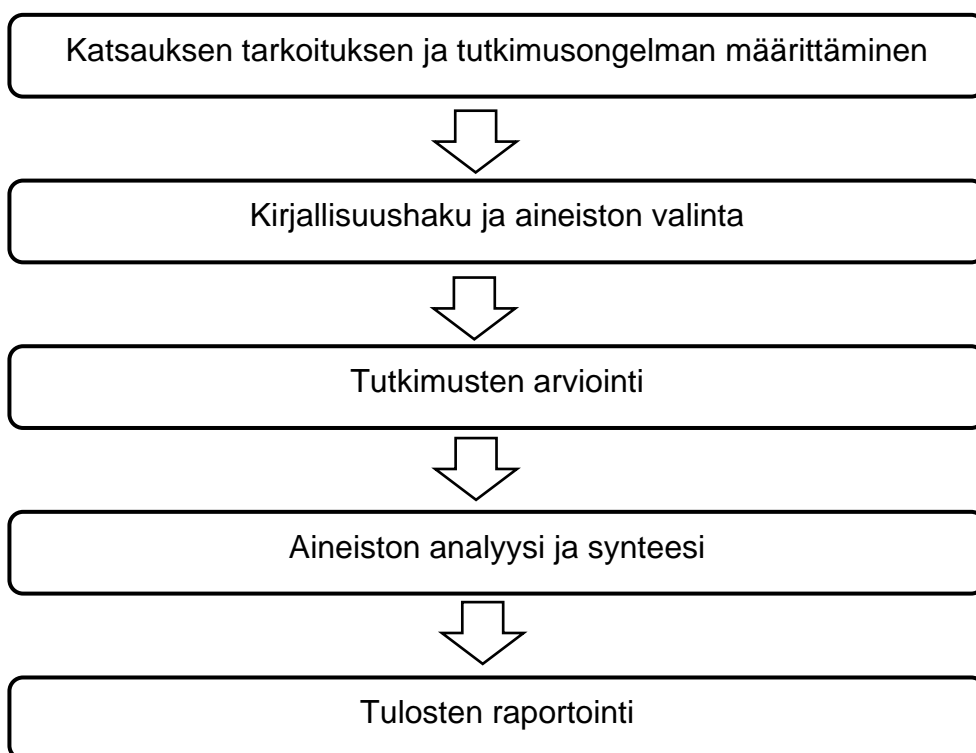
7.2 Kuvaileva kirjallisuuskatsaus

Salminen (2011) määrittelee kirjallisuuskatsauksen metodina ja tutkimusetiikana, joka kuuluu kvalitatiivisen ja kvantitatiivisen metodien yhdistelmään. Kirjallisuuskatsauksessa tutkitaan jo tehtyjä tutkimuksia eli tutkimusten tulokset ovat perustana uusille tutkimustuloksille. Kirjallisuuskatsaukset jaetaan kolmeen perustyyppiin; kuvaileva kirjallisuuskatsaus, systemaattinen kirjallisuuskatsaus ja meta-analyysi. (Salminen 2011, 4, 6.)

Kuvaileva kirjallisuuskatsaus nähdään yleiskatsauksena tutkittavasta ilmiöstä, jossa ei ole tarkkoja sääntöjä tai rajoituksia. Aineistot ovat hyödynnettävissä laajasti, jonka kautta tutkittava ilmiö on mahdollista kuvailla laaja-alaisesti. Systemaattiseen katsaukseen tai meta-analyysiin verraten kuvailevassa kirjallisuuskatsauksessa tutkimuskysymykset voidaan esittää väljemminä. Kuvaileva kirjallisuuskatsaus tarjoaa uusia tutkittavia ilmiöitä. (Salminen 2011, 6)

Valitsin kuvailevan kirjallisuuskatsauksen opinnäytetyöhöni, koska saan sitä kautta laaja-alaista näkemystä aiemmista tutkimuksista liittyen aiheeseeni. Kuvaileva kirjallisuuskatsaus mahdollistaa kattavan yleiskatsauksen siitä, mitä leikin eri muodoista ja niiden merkityksestä varhaiskasvatuksessa on jo tutkittu. Lisäksi kuvaileva kirjallisuuskatsaus auttaa vertailemaan ja analysoimaan eri teorioita ja näkemään, miten ne ovat kehittyneet ja kuinka niitä on sovellettu varhaiskasvatuksessa. Kuvaileva kirjallisuuskatsaus auttaa jäsentämään ja konkretisoimaan monimutkaista ja laaja aihetta helposti ymmärrettävään muotoon. Näin työni voi olla helposti hyödynnettävissä varhaiskasvatuksen kentällä.

Aion hyödyntää opinnäytetyössäni Niela-Vilén ja Kauhasen (2015, 23) kuvailemaa kirjallisuuskatsauksen prosessia. Kirjallisuuskatsauksessa on viisi vaihetta. Kuviossa 1 prosessi kuvataan vaiheittain.

Kuvio 1. Kirjallisuuskatsauksen prosessin viisi vaihetta. (Niela-Vilén & Kauhanen 2015, 23–36)

7.3 Aineiston haku ja valinta

Kirjallisuuskatsauksen tutkimusaineistoa hain sähköisistä tietokannoista, kuten Finnasta ja Journalista, Google Scholarista sekä lisäksi kirjastoista. Hakusanoja keksin ensin itse, jotta pääsin alkuun. Käytin hakusanoina varhaiskasvatusta, leikkiä, leikki-ikää sekä leikin eri muotoja. Sen jälkeen aloin hyödyntämään Karelial Finna-sivustoa. Kirjoitin hakuun varhaiskasvatus ja leikki ja aloin selaamaan läpi teoksia. Tässä kohtaa kiinnitin huomiota leikkiin ja varhaiskasvatukseen liittyviin teoksiin, joita klikkailin auki. Sieltä menin kohtaan ”näytä kaikki tiedot” ja aloin selaamaan aiheita, joita kirjan sisältöön on kirjattu. Sieltä sain uusia ideoita hakusanoihin. Löysin myös sellaisia hakusanoja, joita itse en ollut tullut edes ajatelleeksi, että ne voisivat liittyä hyvinkin opinnäytetyön aiheeseen. Hakusanoiksi valikoitui muun muassa hyvinvointi, sosiaaliset taidot, lapset (ikäryhmät) sekä lapsen kehitys.

Lisäksi lähdin hakemaan Finna-sivustolta leikin eri muotoja käsitteleviä teoksia ja artikkeleja. Tästä esimerkki taulukossa 1. Laitoin tarkennettuun hakuun yksinleikki, rinnakkaisleikki sekä yhteisleikki. Lisäksi hain leikki sanalla teoksia. Tarkensin hakua ”verkosta saatavilla” -toiminnolla sekä valitsin aineistotyypeistä kirjat, lehdet ja artikkelit. Hausta löytyi 28 julkaisua, joita aloin käymään läpi. Tallensin omaan kansioon sellaisia julkaisuja, joihin halusin tutustua paremmin. Valitessani teoksia kiinnitin huomiota niiden nimiin, julkaisuvuosiin sekä sisältöihin.

Tietokanta	Hakusanat	rajaukset	Osumat	Otsikon perusteella hyväksytyt tutkimukset / artikkelit	Tiivistelmän perusteella hyväksytyt tutkimukset / artikkelit	Koko tekstin perusteella hyväksytyt tutkimukset / artikkelit
Finna 20.9.2024	”sosioemotionaaliset taidot” leikki AND varhaiskasvatus	verkossa saatavilla	44	6	2	1
Finna 20.9.2024	yksinleikki OR rinnakkaisleikki OR yhteisleikki leikki	verkossa saatavilla	28	5	1	0
Google Scholar 10.10.2024	solitary, parallel and cooperative play sisältäen tarkan ilmauksen: social development ainakin yksi sanoista: communication skills	ilman sanoja: preschool artikkelit julkaistu aikavälillä 2018-2024	765	18	9	4
Journal 22.10.2024	manuaalinen haku	-	-	27	3	2

Taulukko 1. Tietokanta hakujen tulokset.

Hain myös eri käsitteillä tiedelehtiä manuaalisesti Journal-sivustolta liittyen aiheeseeni. Sieltä löysin hyviä artikkeleja, joita availin välilehdille ja aloin käymään läpi. Lisäksi selailin ja tutkin julkaisuarkistoa. Tietokantahaut suoritin syyslokakuussa 2024. Sisäänotto- ja poissulkukriteerit määrittelin taulukkoon 2. Lisäksi käytin muun muassa taulukon 1 hakusanoja hakiessani tietoa sähköisistä tietokannoista.

Sisäänottokriteerit	Poissulkukriteerit
Aineisto on julkaistu vuosina 2009–2024	Aineisto on julkaistu ennen vuotta 2009
Aineisto on tieteellinen artikkeli, väitöskirja tai tutkimus	Aineisto on jokin muu, kuin tieteellinen artikkeli, väitöskirja tai tutkimus
Aineisto on saatavilla sähköisesti tai lainattavista kirjastosta	Aineisto ei ole saatavilla sähköisesti tai lainattavissa kirjastosta
Aineisto käsittelee varhaiskasvatusikäisiä lapsia (9kk-6 v)	Aineisto käsittelee yli 6-vuotiaita

Taulukko 2. Tietokantahaun sisäänotto- ja poissulkukriteerien kuvaus.

Opinnäytetyöni aiheessa esiin nousee vahvasti leikki. Leikkiä on tutkittu jo pidempään ja aineistoa löytyy valtavasti. Tässä kohtaa huomioni kiinnittyikin sisäänottokriteereihin, jotta sain rajattua aihetta tuoreimpiin tutkimuksiin ja aineistoihin. Stolt ja Routasalon (2007) mukaan kirjallisuuskatsausta tehdessä tulisi kiinnittää huomiota valittujen tutkimusten laatuun. Valittujen tutkimusten laadussa kiinnitetään huomiota muun muassa käyttöön ja sovellettavuuteen. He nostavat myös esiin sisäänottokriteerien merkittävyyden tutkimuksessa. (Stolt & Routasalo 2007, 58–70.)

Tutkimusaineistoja, jotka syvensivät ja osaltaan vastasivat tutkimuskysymyksen, löytyi yhteensä seitsemän. Valitsin aineistot, koska ne keskustelivat ja tutkivat jollain tavalla leikin eri muotoja ja lapsen sosiaalista kehitystä. Näistä tutkimusaineistoista yksi oli tieteellinen artikkeli (Lundström, Donner & Heikkilä 2022), kaksi kandidaatin tutkielmaa (Palola & Rehelmä 2024; Karppila 2024), yksi pro gradututkielma (Heikkilä, 2018), kaksi väitöskirjaa (Kesäläinen 2023; Whitman 2018) sekä yksi opinnäytetyö (Lehtonen 2024). Valittu aineisto on esitelty tarkemmin liitteessä 1. Opinnäytetyöhöni valikoitui harmaaseen kirjallisuuden kuuluvaa kirjallisuutta. Vilkka (2023) määrittelee harmaan kirjallisuuden kirjallisuutena, joka on muuta kuin vertaisarvioitua kirjallisuutta tai tutkimusta. Harmaata kirjallisuutta ovat muun muassa opinnäytetyöt. Valitsin harmaaseen kirjallisuuteen kuuluvaa aineistoa, koska ne sisälsivät käytännönläheistä ja ajan-kohtaisempaa tietoa.

7.4 Aineiston analyysi

Valitsin opinnäytetyöni analyysimenetelmäksi teemoittelun. Koski (2020) määrittelee teemoittelun aineiston käsittely- ja analysointimenetelmänä, jossa aineisto järjestetään ja jaotellaan keskeisiin teemoihin tai aihepiireihin. Tutkimustehtävään vastausten löytämiseen pyritään käsitteiden yhdistelemisen avulla. (Koski 2020.) Opinnäytetyöni aineisto koostui muistiinpanoista, joita tein tutkimuksia läpikäydessä. Muistiinpanoja kertyi noin 25 sivua ja ne sisälsivät muun muassa tutkimusten tuloksia, artikkeleiden johtopäätöksiä sekä yhteenvetoja.

Teemoittelussa keskitytään niihin aineistoista löytyviin piirteisiin tai ominaisuuksiin, joiden nähdään yhdistävän eri aineistoja. Yhdistelemällä aineistoja voidaan löytää tutkimusaineistosta samankaltaisuuksia. Teemat voivat muodostua analyysivaiheessa sen mukaan, mitkä asiat tutkimusaineistossa korostuvat. Teemoja voi löytyä myös jo aineiston keruuvaiheessa. (Juuti & Puusa 2020, luku 9.) Teemoittelu sopii opinnäytetyöni aiheeseen ja tutkimusmenetelmään. Teemoittelu auttaa nostamaan esiin leikin eri muotojen erityispiirteitä ja niiden merkitystä lapsen sosiaalisen kehityksen kannalta. Koska opinnäytetyön aihe liittyy lasten leikkikäyttäytymiseen ja siihen, miten eri leikin muodot – yksinleikki, rinnakkaisleikki ja yhteisleikki – tukevat lasten sosiaalista kehitystä, teemoittelu tarjoaa selkeän tavan tarkastella ja vertailla eri leikkimuotojen vaikutuksia. Lisäksi teemoittelu mahdollistaa vertailun, erojen havainnoinnin sekä syvällisen ja kokonaisvaltaisen kuvauksen ilmiöstä.

Teemoittelu voidaan jakaa eri vaiheisiin. Analyysin ensimmäisessä vaiheessa tutkimusaineistosta pyritään löytämään ja rajaamaan ne aiheet, jotka ovat tutkimustehtävän osalta olennaisia. Tutkittavan ilmiön rajaamiseen tulee kiinnittää erityistä huomiota. (Sarajärvi & Tuomi 2018, 148–149.) Aloitin aineiston analyysin lukemalla huolella läpi valitut aineistot. Tämän jälkeen rajasin aiheita käsitteiden mukaisesti aineistosta. Luin kaikki aineistot uudelleen ja kirjoitin itselle useamman kerran esille tulleita käsitteitä. Huomioin aineistoista käsitteet yksinleikki, rinnakkaisleikki, yhteisleikki, sosiaaliset taidot, vuorovaikutus sekä leikki.

Seuraavassa vaiheessa tutkija koodaa aineiston valitsemallaan tavalla. Koodaus toimii apuvälineenä esille nousseiden teemojen selkeyttämisessä. Lisäksi selkeän koodauksen avulla aineistoon on helpompaa palata. (Sarajärvi & Tuomi 2018, 148–149.) Käsitteiden jälkeen aloitin koodaamaan aineistoissa nousseita käsitteitä omilla väreillään. Koodasin aineistoista sellaisia ilmauksia, jotka liittyvät tutkimuskysymykseen sekä tutkimustehtävään. Kokosin koodaukset taulukon 3 mukaisesti.

Alkuperäinen ilmaisu	Tekstin koodaus
”Lapsi oppii ymmärtämään toisten tunteita ja ajatuksia, ja jakamaan omia ajatuksiaan muille.” (Lehtonen 2024)	Toisten lasten tunteiden ja ajatusten ymmärtäminen Omien ajatusten jakaminen muille
”Attention span is increased when children play.” (Whitman 2018)	Keskittymiskyky
”Muita viestintä- ja huomiointi keinoja olivat puhe, lelun tarjoaminen, leikkiin pyytäminen ja siihen liittyminen.” (Palola & Rehelmä 2024)	Puhe Lelun tarjoaminen Leikkiin pyytäminen Leikkiin liittyminen

Taulukko 3. Esimerkkejä aineiston koodauksesta

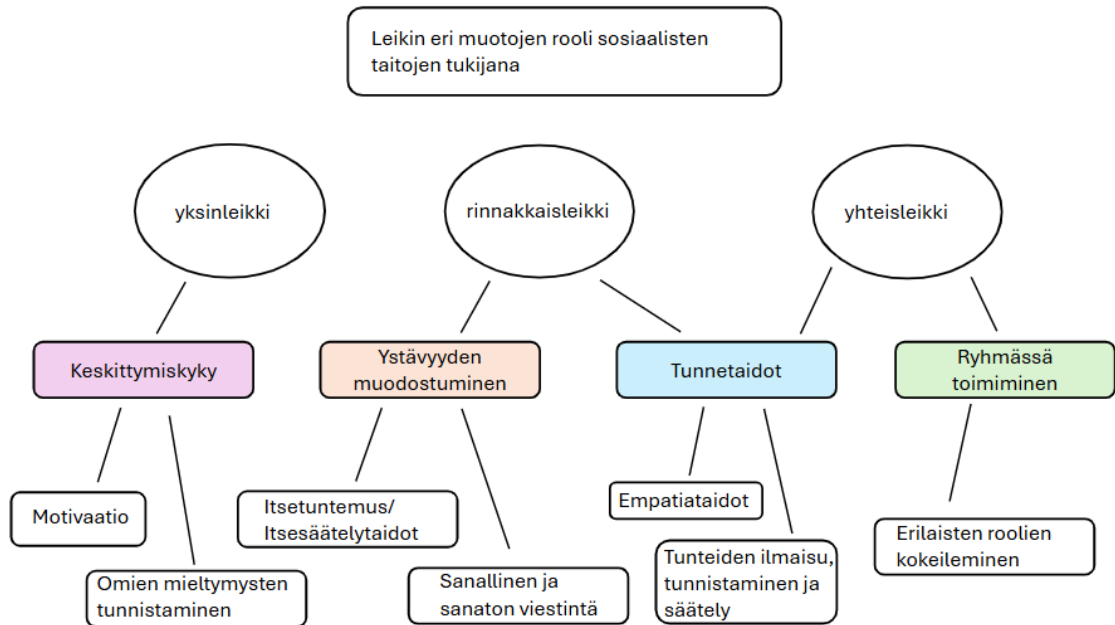
Koodauksen jälkeen tulee teemoittelun vaihe. Tässä vaiheessa olennaista on, että aineistoa pilkotaan ja jaotellaan eri aihepiirien mukaisesti. Tämä selkeyttää teemojen ja niitä kuvaavien näkemysten tai ilmiöiden esiintyvyyttä aineistossa. Teemoittelun vaiheessa tutkija voi luoda käsittekartan, jossa on aineistosta nousevat perus- ja johtoajatukset. Teemat tulee olla riittävän eriäviä muista, mutta kuitenkin sisäisesti johdonmukaisia. Teemoitteluun vaikuttaa hyödynnetty aineisto sekä tutkijan oma aktiivinen tulkinta. (Sarajärvi & Tuomi 2018, 148–150, 163, 203–205.) Aineiston koodauksen jälkeen loin itselleni taulukon, jonne kirjoitin kaikki koodaukset ylös. Tämän jälkeen aloin yhdistelemään koodauksia teemoiksi. Osa koodauksista sopi jo itsessään teemoiksi, mutta suurin osa

teemoista muodostui yhdistelemällä eri koodauksia. Esimerkiksi koodaus ”tunnetaidot” muodosti itsessään teeman, sillä sitä korostettiin useammassa tutkimusaineistossa erityisen paljon. Taulukon 4 esimerkissä ”hymyily”, ”nauraminen” sekä ”lelun tarjoaminen” yhdistyivät teemaksi, sillä kaikki niistä ovat kehollista eli non-verbaalia viestintää.

Tekstin koodaus	Teema
Kaverisuhteiden muodostuminen Sosiaalinen leikki	Ryhmässä toimiminen
Hymyily Nauraminen Lelun tarjoaminen	Kehollinen eli non-verbaalinen viestintä

Taulukko 4. Esimerkki koodausten yhdistämisestä teemaksi

Kokonaiskuvan hahmottamiseksi tein käsitekartan, jonka sain luotua koodauksen ja teemoittelun kautta. Käsitekartta hahmottaa analyysiprosessia selkeämmin ja havainnollistaa hyvin tehdyn teemoittelun. Käsitekartta näkyy kuviossa 2. Käsitekartta selkiyttää tärkeimpiä käsitteitä ja niihin liittyviä alakäsitteitä. Lisäksi käsitekartta selventää käsitteiden välisiä suhteita. Yksinleikin pääteemana nousi esille lasten keskittymiskyvyn lisääntyminen. Rinnakkaisleikistä pääteemoiksi valikoitui ystävyyden muodostuminen sekä tunnetaidot. Yhteisleikissä esiin nousi myös tunnetaidot sekä ryhmässä toimiminen.

Kuvio 2. Käsitekarta pää- ja alateemoista

8 Tulokset

8.1 Keskittymiskyky

Analyysin kautta yhdeksi pääteemaksi muodostui keskittymiskyky. Tähän teemaan sisältyy alateemoina motivaatio sekä omien mieltymysten tunnistaminen. Keskittymiskyky nousi tutkimuksissa esiin pääasiassa yksinleikissä, mutta siitä oli myös mainintoja rinnakkaisleikissä sekä yhteisleikissä.

Attention span is increased when children play. This has an impact on a child's social development because as children grow, they discover their likes and dislikes, with people and toys alike. Children are more prone to focus their attention on a task that they like more than not. Attention span increases social play because when children interact with each other, they create relationships. (Whitman 2018, 40)

Heikkilän (2018, 67) tutkimuksessa nousi ilmi lasten omien mieltymysten tunnistaminen. Aktiivinen yksinleikki esiintyi lapsilla eri tavoin, jossa lapset seurasivat vertaistensa toimintaa tai leikkivät tietoisesti kaverin kanssa vierekkäin. Lähes

kaikki aktiivista yksinleikkiä leikkineistä lapsista tekivät aloitteita vertaisilleen. Nämä aloitteet kuitenkin suurimmissa osin jätettiin huomiotta tai torjuttiin. Taa-peroilla on hankaluuksia miellyttää toisia tai osoittaa empatiaa vertaisiaan kohtaan ilman aikuisen tukea (Palola & Rehelmä 2024, 18). Lehtosen (2024, 37) tutkimuksessa nousee esiin lapsen kannustaminen omaehtoiseen leikkiin. Tämän on todettu olevan kehittävämpää kuin ohjattu leikki. Omaehtoisessa leikissä lapsi voi leikkiä itseään kiinnostavilla asioilla tai esineillä ja siten kasvattaa omaa keskittymiskykyään.

Leikillä nähdään olevan merkitystä lapsen keskittymiskyvyn kasvussa. Lapsi keskittyy pidempiä aikoja sellaisiin asioihin ja esineisiin, jotka alkavat kiinnostamaan häntä. Lapsi oppii tunnistamaan itselleen mieluisia ja ei mieluisia asioita ja esineitä. Tämä johtaa lapsen sisäisen motivaation kasvuun leikin suhteen. (Whitman 2018, 40.) Motivaatio yksinleikkiin on konkreettisesti nähtävissä muun muassa Heikkilän (2018, 43–48) tutkimuksessa. Yhdessä tilanteessa lapsi leikkii aktiivista yksinleikkiä autoilla toisten lasten lähellä. Yksinleikkiä leikkivä lapsi ei hakeudu vertaisten kanssa leikkimään aikuisen avustuksesta huolimatta, vaan jatkaa autoilla leikkimistä. Toisessa tilanteessa lapsi istuu toisen lapsen vieressä ja molemmat selailevat omaa kirjaa. Välillä toinen lapsi katsoo vieressä kirjaa tutkivaa lasta ja palaa aina oman kirjansa pariin. Lapset eivät puhuneet keskenään vaan keskittyivät omaan toimintaansa.

8.2 Ystävyyden muodostuminen

Toiseksi pääteemaksi analyysin kautta nousi esiin ystävyyden muodostuminen. Tämä sijoittuu aineiston perusteella rinnakkaisleikin alle. Ystävyyden muodostumisen alateemoiksi muotoutuivat itsetuntemus ja itsesäätelytaidot sekä sanallinen ja sanaton viestintä. Whitmanin (2018, 40–41) mukaan leikki tarjoaa pohjan vertaissuhteiden muodostumiselle, mahdollisuuden tutkia omia mielenkiinnon kohteitaan sekä löytää heidän aidoin oma itsensä. Lapset alkavat muodostamaan ystävyyssuhteita rinnakkaisleikin kautta. Leikin aikana lapset harjoittelevat tietämättään tärkeitä sosiaaliseen kanssakäymiseen vaadittavia taitoja, kuten tunnetaitoja, ihmissuhdetaitoja sekä kommunikaatio- ja vuorovaikutustaitoja.

Lapsen kaveritaidot kehittyvät erityisesti vertaisten kanssa leikkiessä. (Karppila 2024, 24.)

Lehtosen (2024, 36) mukaan leikin kautta lapsi kehittää kognitiivisen kehityksen osa-alueitaan, muun muassa itsesäätelytaitoa ja kielenkehitystä. Itsesäätelytaito mahdollistaa ystävyyssuhteiden muodostamisen sekä auttaa lasta sosiaalisissa tilanteissa. Leikin kautta lapsi oppii myös kielellisiä taitoja, mikä puolestaan auttaa lasta ilmaisemaan itseään. Kesäläisen (2023, 44) tutkimuksessa selvisi, että kognitiivisten taitojen kehitystä voidaan tukea leikin ohella myös erinäisillä harjoitteilla ja tehtävillä. Integroiduissa ryhmissä lapset ovat oppineet muun muassa sosiaalisia leikkitaitoja ja itsesäätelytaitoja.

Sanallinen viestintä pitää sisällään puheen, keskustelun sekä sanoittamisen. Sanattomaan viestintään puolestaan sisältyy fyysiset teot, ilmeet, eleet sekä katsekontakti. Lasten välille syntyy vuorovaikutussuhteita ja kanssakäyminen kehittyy, kun lapset kommunikoivat vertaistensa kanssa leikkiessään (Lehtonen 2024, 36). Aineistosta nousi esimerkki, jossa taaperoiden vuorovaikutus koostui sanojen ohella eleistä, katseista sekä ilmeistä. Vertaisten kanssa vuorovaikutus ilmeni myös kosketuksena, kaverin viereen siirtymisenä sekä yhdessä juoksuun lähtemisenä. (Heikkilä 2018, 67.)

Toisen huomioiminen tapahtui pääosin non-verbaalisen viestinnän keinoin, esimerkiksi hymyilemällä ja lelun tarjoamisella. Taaperoiden välisessä vuorovaikutuksessa on kolme erilaista tapaa luoda vertaissuhteita. Näitä tapoja ovat tervehtiminen, leikkiin kutsuminen ja toisen auttaminen. (Palola & Rehelmä 2024, 17.)

Lundströmin ja kumppaneiden (2022, 237) tutkimuksessa selvisi, että lapset luovat vertaissuhdekulttuureja, jotka rakentuvat sosiaalisille ja emotionaalisille taidoille sekä ilmenevät sanallisena ja sanattomana viestintänä leikissä. Heidän tutkimuksessansa nousi esiin kielteisemmän sanattoman viestinnän keinoja lapsilla. Kun vertainen yrittää liittyä leikkiin mukaan, saattaa lapsi teeskennellä, että toiset vertaiset eivät ole olemassa tai, että he eivät kuulisi vertaisia olenkaan.

8.3 Tunnetaidot

Aineiston pohjalta tunnetaidot muodostui kolmanneksi pääteemaksi. Tunnetaidot linkittyvät vahvasti rinnakkaisleikkiin sekä yhteisleikkiin. Tunnetaitojen alateemoina nousi esiin empatiataidot sekä tunteiden ilmaisu, tunnistaminen ja säätely.

Leikin kautta lapsi kehittää mielikuvitustaan, tunteiden ilmaisua sekä yhteisleikin sujuvuutta. Leikin kehittyessä lapsi osaa ottaa muut leikkijät huomioon, ajattelemaan ja ymmärtämään heidän tunteitaan sekä oppii sopeutumaan vaikeampiin tilanteisiin. (Lehtonen 2024, 36)

Kesäläinen (2023, 43) tutkii väitöskirjassaan lasten kognitiivisia valmiuksia ja sanavaraston laajuutta, leikkitaitoja sekä lapsen temperamenttia. Tutkimuksessa havaittiin, että kielellisten vaikeuksien ja tunnesäätelyn vaikeuksien ryhmät kehittyivät sosiaalisissa leikkitaidoissa vertaisten tasolle. Lapset, joilla oli tunnesäätelyn vaikeuksia eivät kuitenkaan saavuttanut vertaisiaan kognitiivisten taitojen osalta. Lisäksi tutkimuksessa saatiin selville, että ne lapset, joilla oli tunnesäätelyn vaikeuksia, oli muita lapsia enemmän kielteistä virittyneisyyttä, riemuleikkiä sekä ulospäinsuuntautuneisuutta. Tämä osoittaa sen, että lapsella on vaikeuksia tulla ymmärretyksi, kun hän ei osaa sanoittaa tunteitaan.

Whitman (2018, 40) kertoo tutkimuksessaan, että lasten sosiaalinen kehittyminen tunteiden säätelyn kautta luo myös ihmissuhteita. Leikkiessään lapset ovat vuorovaikutuksessa toistensa kanssa, mikä on merkittävä tekijä lapsen sosiaalisessa kehityksessä. Lapset muodostavat tunnesiteitä ja -suhteita toisiinsa.

Whitman (2018, 35) havainnollistaa tilannetta, jossa kaksi poikaa on osallisena. Toinen pojista palaa siivoamaan aiempaa leikkiä. Hän on huolestuneen oloinen, kun kukaan ei auta häntä siivoamaan jälkiä, vaikka leikissä oli mukana muitakin. Hetken päästä toinen poika tulee auttamaan siivoamisessa. Tunteiden tunnistaminen ilmeni edellä mainitussa tilanteessa, koska yksi poika huomasi ystävänsä tarvitsevan apua ja meni auttamaan siivouksessa. Monipuoliset leikit tuovat esille erilaisia tunteita, joita lapsi oppii sosiaalisesti käsittelemään oikein (Lehtonen 2024, 36). Leikkimisen nähdäänkin siten kasvattavan lapsen kognitiivista ja psyykkistä kasvua. Osaltaan myös tahdonalaisen hallinnan on nähty lisäävän

lasten empatiakykyä. Kuitenkin lapsen omat tunnesäätelyn taidot ovat isomassa roolissa käyttäytymisen edistäjänä. (Kesäläinen 2023, 23).

8.4 Ryhmässä toimiminen

Viimeiseksi pääteemaksi muodostui ryhmässä toimiminen, mikä liittyy vahvasti yhteisleikkiin. Alateemaksi tähän valikoitui erilaisten roolien kokeileminen. Karpila (2024, 24) nostaa esiin leikin merkityksen oppimisen välineenä, erityisesti yhteisleikki vertaisten kanssa tukee lapsen sosioemotionaalisten taitojen kehitystä. Aineistosta käy ilmi, että yhteisleikkiä leikkivien lapsien leikin edellytyksenä oli ylläpitää yhteisleikkiä ilman aikuisen ohjausta. Tutkimuslapsista koottuista esimerkeistä ilmenee, että lapset osasivat tulkita sekä huomioida hyvin toisten lapsien leikkialoitteita. Leikkialoitteeksi riitti vain esimerkiksi kosketus tai katse. Lisäksi tutkimuksesta selviää, että lapsen ikä vaikuttaa yhteisleikkien pituuksiin. Mitä vanhempi leikkijä oli, sitä pidempään yhteisleikit jatkuivat. (Heikkilä 2018, 66–67.)

Lundströmin ja kumppaneiden (2022, 237) mukaan vertaisten poissulkeminen leikistä on osa lasten sosiaalisia ja emotionaalisia taitoja. Tämä liittyy lasten osallisuuden tunteisiin sekä heidän sosiaalisiin identiteetteihinsä, joista molemmat nähdään tärkeinä oppimisen osatekijöinä. Tutkimuksessaan he osoittavat myös sen, että lapset saattavat suojella omaa leikkiään muuttujilta. Toiselle lapselle tämä voi näyttäytyä siltä, että lasta ei haluta leikkiin mukaan. Toisen lapsen huomioiminen tai leikkiin mukaan ottaminen liittyy muun muassa vuorovaikutustaitoihin sekä tunnetaitoihin, joita lapset opettelevat. Yhtenä esimerkkinä aineistosta nousee kolmen lapsen linnaleikki, jossa yksi lapsi suljetaan ulkopuolelle passiivisen vastarinnan kautta. Lapsi yrittää päästä mukaan leikkiin, mutta hänen yrityksiinsä ei vastata tai aloitteita ei huomioida.

Leikin aikana lapset harjoittelevat tärkeitä sosiaaliseen kanssakäymiseen vaadittavia taitoja, kuten vuorovaikutus- ja kommunikointitaitoja, ihmissuhdetaitoja sekä tunnetaitoja. Vertaisten kanssa leikkiessään lapsi pääsee harjoittelemaan toimimista sosiaalisissa suhteissa ja kokeilemaan erilaisia rooleja. (Karpila 2024, 24)

Heikkilä (2018, 50–53) kuvaa tutkimuksessaan konkreettisia yhteisleikki tilanteita, joissa lasten vuorottelu ja roolien omaksuminen nousevat selkeästi esiin. Yhdessä esimerkissä lapset ovat metsäretkellä ja syövät eväitä. Kun metsäretki loppuu lapset ottavat tavarat kantaan ja lähtevät ”kotiin”. Tultuaan toiseen huoneeseen lapset alkavat aikuisen avustuksella muodostamaan siitä kotia. Aikuisen levittää kaksi patjaa lattialle ja ehdottaa niiden olevan sänkyjä. Leikkijät käyvät aikuisen kanssa makaamaan patjalle ja aikuinen jatkaa leikkiä sanoen, että käydään nukkumaan. Hetken päästä yksi lapsista sanoo, että nyt on aamu. Leikki jatkuu vielä hetken eteenpäin. Tässä leikissä lapset omaksuvat muun muassa retkeilijän roolia.

9 Pohdinta

9.1 Johtopäätökset

Opinnäytetyöni tehtävänä oli selvittää leikin eri muotojen rooleja sosiaalisten taitojen tukijana varhaiskasvatuksessa. Kirjallisuuskatsauksen perusteella olen tullut siihen johtopäätökseen, että jokaisella leikin eri muodolla on oma roolinsa sosiaalisten taitojen tukijana.

Yksinleikillä on merkittävä osuus lapsen keskittymiskyvyn kasvussa. Erityisesti omaehtoinen yksinleikki tukee lasten keskittymiskyvyn kehittymistä. Lapset oppivat keskittymään pidempiä aikoja asioihin ja esineisiin, jotka heitä kiinnostavat, mikä puolestaan kasvattaa heidän sisäistä motivaatiotaan ja edellytyksiä osallistua myös rinnakkais- ja yhteisleikkeihin. Heleniuksen ja Korhosen (2020, 74–77) mukaan erilaisten esineiden käsittely on suuressa roolissa sekä puheen, että leikin kehityksessä. Tulokset korostavat, että keskittymiskyvyn kehittäminen yksinleikin avulla luo perustaa lapsen muiden taitojen, kuten vertaissuhteiden rakentamisen ja tunnetaitojen, kasvulle. Kirjallisuuskatsauksen aineistot painottavat keskittymiskyvyn kasvua, joka nousi tuloksissa esiin. Teoriapohjassa puolestaan keskittymiskyvyn kasvu ilmeni vain leikin kautta rakentuvana.

Tulosten perusteella rinnakkaisleikki tukee erityisesti ystävyysyden muodostumista sekä tunnetaitoja. Useissa aineistoissa nousi esiin se, että lapset rakentavat ystävyys-suhteita sekä sanallisen että sanattoman viestinnän keinoin (mm. Lundström, Donner & Heikkilä 2022; Lehtonen 2024; Heikkilä 2018). Helenius ja Lummelahti (2013, 62) painottavat kehollisten viestien merkitystä, joista lapsi alkaa tulkitsemaan kommunikaatiosuhteen laatua ennen kuin hän ymmärtää puhuttua kieltä. Ystävyys-suhteiden muodostuminen liittyy vahvasti lapsen kykyyn huomioida vertaisiaan sekä omien tarpeiden ja tunteiden ilmaisemiseen. Noin puolentoistavuoden ikäiselle lapselle kuitenkin usein riittää pieni kontaktin otto leikkikaveriin, kuten yhdessä juokseminen tai nauraminen (Keltikangas-Järvinen 2012, 151–152). Leikki näyttäytyy merkittävänä välineenä sosiaalisten suhteiden ja vertaiskulttuurien rakentumisessa. Lapset rakentavat erilaisten leikkien kautta sosiaalisia suhteita muiden varhaiskasvatusryhmässä olevien lasten kanssa (Salo & Salmi 2018, 7).

Rinnakkais- sekä yhteisleikki tukevat tunnetaitoja, kuten tunteiden tunnistamista, ilmaisua ja säätelyä. Tunnetaidot puolestaan edistävät empatiakyvyn kehittymistä. Koivulan ja Laakson (2022, luku 6) mukaan leikki edistää sosiaalisten taitojen kehittymistä sekä vaikuttaa emotionaaliseen kehitykseen. Leikin kautta lapset oppivat ymmärtämään toistensa tunteita ja reaktioita, mikä vahvistaa heidän kykyään toimia sosiaalisissa suhteissa. Lapset oppivat säätelemään tunteitaan, tahtomistaan sekä huomioimaan toisia, kun he saavat leikkiä yhdessä (Opetushallitus 2022, 43). Tulokset viittaavat myös siihen, että tunnesäätelyn taidoilla on merkittävä rooli lasten käyttäytymisessä ja vuorovaikutuksessa. Yhteisleikki kehittää lasten vuorottelutaitoja, kykyä ottaa toiset huomioon sekä roolien omaksumista. Yhteisleikki mahdollistaa Keltikangas-Järvisen (2012, 153) mukaan monimutkaisempien sosiaalisten taitojen oppimisen, kuten jakamisen, neuvottelemisen sekä roolien ottamisen. Tulokset osoittavat, että leikin kautta lapset oppivat toimimaan sosiaalisissa tilanteissa ja kehittävät valmiuksiaan yhteistyöhön.

Tulokset painottavat vapaamuotoisen leikin merkitystä lapsen kehityksen tukemisessa. Leikkiä tulisi tukea ja edistää varhaiskasvatuksessa tarjoamalla lapsille mahdollisuuksia omaehtoiseen sekä yhteisölliseen leikkiin. Lisäksi

aikuisten merkittävä rooli nousee esiin lasten sosiaalisten- ja tunnetaitojen kehittämisessä. Aikuisten tulisi tukea leikkiä ja mallintaa lapsille vuorovaikutustaitoja, niin leikissä, kuin varhaiskasvatuksen arjessakin. Muun muassa Heleniuksen ja Lummelahden (2013) mukaan jokaiselle lapselle tulisi turvata oma tila leikkiin, mutta samalla mahdollistaa yhdessä leikkimistä. Lapsen keskittyminen leikkiin paranee, jos aikuinen on leikissä mukana. (Helenius & Lummelahti 2013, 78–80.)

9.2 Luotettavuus ja eettisyys

Laadullisessa tutkimuksessa tutkijan tulee analysoida ja arvioida tutkimuksen ajan jokaisen valinnan kohdalla tutkimuksensa luotettavuutta. Kyseistä tutkimusmenetelmää hyödyntävän tutkimuksen luotettavuutta ja toteuttamista tulisi pitää toisiinsa linkittyvinä tapahtumina. Tutkija perustelee tekemänsä valinnat sekä ratkaisut ja arvioi tavoitteidensa näkökulmasta ratkaisujensa toimivuutta ja tarkoituksenmukaisuutta. (Vilkkä 2021, 196–197.)

Opinnäytetyössä toteutetaan hyvän tieteellisen käytännön periaatteita. Näitä ovat rehellisyys, luotettavuus, arvostus ja vastuunkanto. Hyvän tieteellisen käytännön periaatteita noudattaessa raportointi on puolueetonta sekä avointa. (Tutkimuseettinen neuvottelukunta. 2023.) Laadullisen tutkimuksen luotettavuutta voidaan pohtia myös seuraavien kolmen käsitteen kautta. Näitä ovat uskottavuus, luotettavuus ja eettisyys. Uskottavuus viittaa siihen, missä määrin tutkimuksen lukijat hyväksyvät tulokset tosiksi ja luottavat siihen, että tutkimuksen aineisto on huolellisesti kerätty ja analysoitu. Luotettavuus puolestaan viittaa siihen, että tutkija vakuuttaa lukijan uskottavin perustein siitä, että hän on kyennyt valitsemaan ja käyttämään perusteltuja lähestymistapoja ja menetelmiä ratkaistakseen tutkimuskysymyksen. Eettisyys osaltaan varmistaa, että lukija on noudattanut tutkimusta tehdessään eettisiä periaatteita. Lisäksi eettisyys varmistaa, ettei tutkimuksesta aiheudu haittaa sen kohteena oleville tai muille tutkimukseen liittyville tahoille. (Juuti & Puusa 2020, luku 5.)

Luotettavuus ja eettisyys korostuvat aineistonkeruuvaiheessa, tulosten esittämisessä sekä raportoinnissa. Opinnäytetyötä tehdessäni huomioin tutkimuskohteiden luotettavuuden valitsemalla ne luotettavista lähteistä sekä luomalla tarkat sisäänotto- ja poissulkukriteerit. Tulosten esittämisessä ja aineiston analyysissä pyrin läpinäkyvyyteen ja tulosten tarkkaan perusteluun. Tärkeää tutkijana on myös varmistaa, että tulokset perustuvat aineistoon, eivätkä omiin ennakkokäsityksiin. Tässä opinnäytetyössä ei käsitelty kenenkään henkilötietoja, eikä tarvittu tutkimuslupia. Opinnäytetyössäni pyrin selkeään raportointiin, johon sisältyy lähteiden tarkka dokumentointi ja viittaus alkuperäisiin tutkimuksiin.

9.3 Ammatillinen kasvu

Opinnäytetyön tekeminen on ollut hyvin opettavaista. Kyseinen opinnäytetyö on ensimmäinen minkä olen ikinä tehnyt. Minulla oli leikistä aika kattava käsitys entuudestaan, mutta leikin eri muotoihin perehtyminen toi itselle paljon uutta tietoa. Pääsin syventämään tietojani leikistä, sen eri muodoista, sekä niiden vaikutuksista lapsen keskittymiskykyyn, tunnetaitoihin ja sosiaalisten taitojen kehittymiseen. Tämä ymmärrys on auttanut minua hahmottamaan, kuinka tärkeää on tarjota lapsille mahdollisuuksia omaehtoiseen ja yhteisölliseen leikkiin sekä tukea heidän kasvuaan leikin avulla.

Opinnäytetyö itsessään oli hyvin mielekäs sekä mielenkiintoinen prosessi. Opinnäytetyöprosessin aikana kirjoitustaitoni ovat parantuneet ja olen oppinut paljon uutta tiedonhausta. Työn aikana olen kehittänyt taitojani myös tiedon analysoinnissa. Olen oppinut pohtimaan kasvatustilanteita lapsen näkökulmasta sekä ymmärtämään, miten aikuinen voi tukea lapsen oppimista ja kehitystä ohjauksella ja havainnoinnilla.

Opinnäytetyöprosessi on kasvattanut minua paitsi teoreettisesti osaavana varhaiskasvatuksen ammattilaisena, myös käytännön kasvatustyössä refleктоivana ja lapsilähtöisen työtteen merkityksen ymmärtävänä kasvattajana. Prosessi on vahvistanut motivaatiotani kehittää omaa osaamistani ja viedä oppimaani

käytäntöön työssäni. Tärkeimpänä oppina tästä prosessista vien työelämään leikin merkityksen lapsen kokonaisvaltaisessa kehityksessä ja kasvussa.

9.4 Jatkokehitys mahdollisuudet

Opinnäytetyön tuloksia voisi hyödyntää monin eri tavoin varhaiskasvatuksen käytännön työssä. Jatkokehitys mahdollisuutena voisi syventää aihetta tekemällä opinnäytetyön rinnalle tutkimuksellisen osuuden, kuten käytännön havainnointitutkimuksen varhaiskasvatusryhmässä. Siinä voitaisiin seurata, miten lasten leikki ja sosiaaliset vuorovaikutustaidot kehittyvät ajan myötä ja miten eri leikkimuodot vaikuttavat ryhmädynamiikkaan. Tutkimus voisi tuoda käytännönläheisiä havaintoja siitä, miten leikki vaikuttaa lasten sosiaaliseen kehitykseen.

Opinnäytetyöstäni voisi tehdä myös esimerkiksi haastattelumuotoisen, jossa kysyttäisiin varhaiskasvatuksen henkilöstöltä havaintoja liittyen leikin eri muotoihin ja sosiaalisten taitojen kehitykseen. Lisäksi koska työ käsittelee leikin eri muotojen merkitystä sosiaalisen kehityksen näkökulmasta, siitä voisi kehittää myös toiminnallisen oppaan varhaiskasvatuksen ammattilaisten käyttöön. Oppaassa voisi esitellä erilaisia keinoja, joilla yksin-, rinnakkais- ja yhteisleikkiä voidaan tukea lasten eri kehitysvaiheissa ja miten leikkiä voi käyttää lasten sosiaalisten taitojen kehittämisessä varhaiskasvatusympäristössä.

Lähteet

- Goldstein, J. 2012. Play in Children's Development, Health and Well-Being. Toy Industries of Europe.
- Heikkilä, P. 2018. Vuorovaikutuksen ja temperamentin ilmeneminen taaperoiden vertaissuhteissa. Kasvatustieteellinen tiedekunta. Pro gradututkielma, Helsingin yliopisto. <https://helda.helsinki.fi/series/api/core/bitstreams/f569b76e-a743-4c0b-a750-17929d1ffb8b/content>
- Helenius, A & Korhonen, R. 2020. Leikin ensi askeleita. Teoksessa Hujala, E & Turja, L. (toim.) Varhaiskasvatuksen käsikirja. Jyväskylä: PS-kustannus.
- Helenius, A & Lummelahti, L. 2013. Leikin käsikirja. Jyväskylä: PS-kustannus.
- Juuti, P & Puusa, A. 2020. Laadullisen tutkimuksen näkökulmat ja menetelmät. Tallinna: Gaudeamus Oy. Luvut 4, 5 & 9.
- Karppila, A. 2024. Leikki sosioemotionaalisten taitojen tukijana varhaiskasvatuksessa. Oulun yliopisto. Kasvatustieteiden ja psykologian tiedekunta. Kandidaatin tutkielma. <https://oulurepo.oulu.fi/bitstream/handle/10024/49890/nbnfioulu-202405233858.pdf?sequence=1&isAllowed=y> 19.11.2024
- Keltikangas-Järvinen, L. 2010. Sosiaalisuus ja sosiaaliset taidot. Helsinki: WSOY.
- Keltikangas-Järvinen, L. 2012. Pienen lapsen sosiaalisuus. Helsinki: WSOY.
- Kesäläinen, J. 2023. Lasten tunnesäätely, leikki ja kognitiiviset valmiudet varhaiserityiskasvatuksessa. Kasvatustieteellisiä tutkimuksia, numero 174. Väitöskirja, Helsingin yliopisto. <https://helda.helsinki.fi/series/api/core/bitstreams/f7f19312-4408-434d-a014-880a02aedc9c/content> 19.11.2024
- Kirvesniemi, T., Poikolainen, J. & Honkanen, K. 2019. The Finnish day-care centre as an environment for learning social-emotional well-being. Varhaiskasvatuksen tiedelehti. The Journal of Early Childhood Education Research. Volume 8. Issue 1. 26–46 <https://journal.fi/jecer/article/view/114103/67302> 25.10.2024
- Koivula, M. & Laakso M-L. 2022. Lapsen varhainen kehitys kommunikaation, vuorovaikutussuhteiden ja leikin näkökulmasta. Teoksessa Koivula, M., Siippainen, A., Eerola-Pennanen, P. & Böök, M-L. Valloittava varhaiskasvatus. Oppimista, osallisuutta ja hyvinvointia. Tampere: Vastapaino.
- Koski, L. 2020. Teksteistä teemoiksi. Dialoginen tematisointi. Teoksessa Juuti, P & Puusa, A. (toim.). Laadullisen tutkimuksen näkökulmat ja menetelmät. Helsinki: Gaudeamus.
- Lehtonen, H. 2024. Leikin merkitys lapsen kehityksessä ja kasvussa varhaiskasvatuksessa. Satakunnan ammattikorkeakoulu. Sosionomin tutkinto-ohjelma. Opinnäytetyö. https://www.theseus.fi/bitstream/handle/10024/852005/lehtonen_hanna.pdf?sequence=2&isAllowed=y 19.11.2024
- Lundström, S., Donner, P. & Heikkilä, M. 2022. Children excluding other children from play through passive resistance by ignoring and neglecting. Journal of Early Childhood Education Research 11(2), 223-242.

- Mäki-Mantila, A. 2020. Leikin merkitys lapsen kasvulle ja kehitykselle. Seinäjoen ammattikorkeakoulu. Sosiaalialan koulutusohjelma. Opinnäytetyö. https://www.theseus.fi/bitstream/handle/10024/347381/M%c3%a4ki-Mantila_Aliina%202020.pdf?sequence=5&isAllowed=y 17.10.2024
- Mononen, E & Ikonen, P. 2024. Leikkivä aikuinen. Kasvattajan rooli leikissä. Kareliala-ammattikorkeakoulu. Sosiaalialan koulutusohjelma. Opinnäytetyö. https://www.theseus.fi/bitstream/handle/10024/856906/Ikonen_Paivi_Mononen_Elli.pdf?sequence=2&isAllowed=y 17.10.2024
- Niela-Vilén, H-K. & Kauhanen, L. 2015. Kirjallisuuskatsauksen vaiheet. Teoksessa Stolt, M., Axelin, A. & Suhonen, R. (toim.). Kirjallisuuskatsaus hoitotieteessä. Turku: Turun yliopisto, 23–36
- Opetushallitus. 2022. Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet. https://www.oph.fi/sites/default/files/documents/Varhaiskasvatussuunnitelman_perusteet_2022_2.pdf 24.9.2024
- Palola, M. & Rehelmä, E. 2024. Leikin merkitys sosiaalisten taitojen kehityksessä alle 3-vuotiaiden varhaiskasvatuksessa. Turun yliopisto. Kasvatustieteiden tiedekunta. Kandidaatin tutkielma. https://www.utu-pub.fi/bitstream/handle/10024/177116/Palola_Milja_Rehelmä_Emma_opinnayte.pdf?sequence=1&isAllowed=y 19.11.2024
- Piaget, J & Inhelder, B. 1977. Lapsen psykologia. Jyväskylä: Gummerus.
- Poikkeus, A-M. 2008. Lasten toverisuhteet ja sosiaaliset taidot. Teoksessa Lyytinen, P., Korhakangas, M & Lyytinen, H. (toim.). Näkökulmia kehityspsykologiaan. Kehitys kontekstissaan. Porvoo: Wsoy, 122, 124
- Salminen, A. 2011. Mikä kirjallisuuskatsaus? Johdatus kirjallisuuskatsauksen tyyppeihin ja hallintotieteellisiin sovelluksiin. Vaasa: Vaasan yliopiston julkaisuja.
- Salminen, J. 2022. Kasvattaja lasten kehityksen ja oppimisen tukena. Teoksessa Koivula, M., Siippainen, A., Eerola-Pennanen, P. & Böök, M-L. Valloittava varhaiskasvatus. Oppimista, osallisuutta ja hyvinvointia. Tampere: Vastapaino.
- Salo, L & Salmi, K. 2018. Vuorovaikutuksellisen leikin rakentuminen ja sen tukeminen varhaiskasvatuksessa. Teoksessa Kangas, J. & Fonsen, E. (toim.) Leikin ammattilaiset. Leikki ilmiönä ja varhaiskasvatuksen toimintamuotona. Opettajankoulutuslaitoksen muut julkaisut, Helsingin yliopisto.
- Sarajärvi, A. & Tuomi, J. 2018. Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi. Helsinki: Tammi. 148–150, 203–205.
- Stolt, M. & Routasalo, P. 2007. Tutkimusartikkelien valinta ja käsittely. Teoksessa Johansson, K., Axelin, A., Stolt, M. & Ääri, R-L. (toim.). Systemaattinen kirjallisuuskatsaus ja sen tekeminen. Turku: Turun yliopisto, 58–70
- Talentia. 2024. Varhaiskasvatuksen sosionomin tehtäväkuva. <https://www.talentia.fi/nain-vaikutamme/talentia-vaikuttaa-varhaiskasvatuksessa/varhaiskasvatuksen-sosionomin-tehtavakuva/> 25.10.2024
- Tutkimuseettinen neuvottelukunta. 2023. Hyvä tieteellinen käytäntö ja sen loukkaus epäilyjen käsitteleminen Suomessa. https://tenk.fi/sites/default/files/2023-03/HTK-ohje_2023.pdf 4.2.2025
- Varhaiskasvatuslaki 540/2018.
- Vertio, V. 2022. Leikin rooli varhaiskasvatuksessa. Laurea-ammattikorkeakoulu. Sosiaalialan koulutusohjelma. Opinnäytetyö.

https://www.theseus.fi/bitstream/handle/10024/753926/Vertio_Vilja.pdf?sequence=2&isAllowed=y 17.10.2024

Vilkkä, H. 2021. Tutki ja kehitä. Jyväskylä: PS-kustannus.

Vilkkä, H. 2023. Kirjallisuuskatsauksen aineistot. Kirjallisuuskatsaus metodina, opinnäytetyön osana ja tekstilajina. Helsinki: Art house.

Whitman, E. 2018. The Impact of Social Paly on Young Children. Murray state university. Thesis. <https://digitalcommons.murraystate.edu/cgi/view-content.cgi?article=1118&context=bis437> 19.11.2024

Analysoidut ja taulukoidut tutkimukset

Tutkimuksen tekijä(t), nimi ja julkaisu-vuosi	Tutkimuksen tarkoitus ja tutkimus ongelmat	Aineisto ja menetelmät	Keskeiset tulokset
Lehtonen, H. (2024) Leikin merkitys lapsen kehityksessä ja kasvussa varhaiskasvatuksessa, opinnäytetyö	Tutkimuksen tarkoituksena oli perehtyä leikin merkitykseen lapsen kehityksessä ja kasvussa varhaiskasvatuksessa sekä niitä koskevaan tutkittuun tietoon sekä kirjallisuuteen. Tutkimuskysymykset: Mitä merkitystä leikillä on lapsen kehitykselle ja kasvuille? Miten leikkiminen vahvistaa lasten kokonaisvaltaista kehitystä ja kasvua?	Narratiivinen kuvaileva kirjallisuuskatseaus, aineistolähtöinen sisälönanalyysi	Leikillä on erityinen merkitys lapsen kokonaisvaltaiseen kehitykseen ja kasvuun. Leikkiminen tukee lapsen fyysistä, motorista, kognitiivista ja sosiaalista kehitystä ja kasvua. Leikkiminen mahdollistaa jokaisen edellä mainitun osa-alueen kehittymisen.
Heikkilä, P (2018) Vuorovaikutuksen ja temperamentin ilmeneminen taaperoiden vertais-suhteissa, pro gradututkielma	Tutkimuksen tarkoituksena on selittää ja ymmärtää taaperoiden välistä vuorovaikutusta varhaiskasvatuksessa. Tutkimuskysymykset: Miten taaperoiden vertaisvuorovaikutus ilmenee taaperoryhmän vapaan toiminnan tilanteissa päiväkodissa? Millä tavoin temperamentti ilmenee taaperoiden vertaisvuorovaikutuksessa?	Aineistolähtöinen: havainnointi, videoaineistot sekä temperamenttikyselyt taaperoiden vanhemmille	Taaperoiden vertaisvuorovaikutus ilmeni pääasiassa erilaisina leikkeinä. Vuorovaikutus koostui sanojen ohella katseista, eleistä sekä ilmeistä. Taaperoiden aloitteita vuorovaikutukseen olivat pitkä katse, siirtyminen toisen viereen, kosketus, juoksun aloitus, lelun antaminen sekä seuraaminen. Taaperoiden temperamentti on havaittavissa vertaisvuorovaikutussuhteissa.
Palola, M. & Rehelmä, E. (2024) Leikin merkitys sosiaalisten taitojen	Tutkimuksen tarkoituksena oli selvittää leikin merkitystä sosiaalisten taitojen kehityksessä alle 3-vuotiaiden varhaiskasvatuksessa.	Integroiva kirjallisuuskatseaus, aineistolähtöinen sisälönanalyysi	Taaperot huomioivat vertaisiaan pääasiallisesti non-verbaalisin viestinnän keinoin. Hymyily

kehityksessä alle 3-vuotiaiden varhaiskasvatuksessa, kandidaatin tutkielma	Tutkimuskysymykset: Miten alle 3-vuotiaat huomioivat vertaisensa leikissä? Miten varhaiskasvattaja voi omalla toiminnallaan tukea vertaisten huomioimista leikissä lasten kesken?		ja nauraminen on nostettu esiin taa-peroiden välistä vuorovaikutuksesta. Lisäksi aikuisten suunnittelemat fyysiset oppimisympäristöt nousivat esiin merkittävänä tekijöinä lasten luonnollisten vertais-suhteiden synty-misessä.
Lundström, S., Donner, P. & Heikkilä, M. (2022) Children excluding other children from play through passive resistance by ignoring and neglecting, tieteellinen artikkeli	Tutkimuksessa tarkasteltiin sitä, miten lapset ilmaisevat itseään leikki-tilanteissa varhaiskasvatuksessa. Tutkimuksessa tarkasteltiin itseilmaisua lasten tunne ja sosiaalisen kehityksen näkökulmasta. Tutkimuskysymykset: Mitä viestinnän keinoja lapset käyttävät neuvotellessaan leikki-tilanteissa? Miten ulossulkeminen toteutetaan leikin aikana?	Havainnointi päiväkodeissa	Tutkimuksen avulla huomattiin, kuinka lapset rajoittavat toisiaan leikin aikana. Lisäksi se osoittaa selkeän kaavan, miten sosiaaliset ja emotionaaliset viestinnälliset ilmaisut ovat osa ulossulkemista, erityisesti leikkiin liittymisen neuvotteluissa.
Kesäläinen, J. (2023) Lasten tunnesäätely, leikki ja kognitiiviset valmiudet varhais-erityis- kasvatuksessa, väitöskirja	Tutkimuksen tarkoituksena oli kartoittaa, mitä lasten kognitiivisille valmiuksille ja leikkitaidoille tapahtui varhaiskasvatuksen erilaisissa toimintaympäristöissä kahdenkolmen vuoden aikana. Tutkimuskysymykset: Mitä lasten kognitiivisille valmiuksille ja leikkitaidoille tapahtui varhaiskasvatuksen erilaisissa toimintaympäristöissä tutkimusjakson aikana? Mikä oli lasten tunnesäätelyn merkitys seurantajaksolla tapahtuneisiin muutoksiin? Miten lasten tuen tarpeet ja temperamentit vaikuttivat lasten kognitiivisiin valmiuksiin,	Havainnointi, erilaiset tehtävät, joita lapset tekivät itsenäisesti: WPPSI-III, Nepsy II - testi, PPBS-menetelmä, CBQ-kyselylomake	Lasten tunnesäätelyn ja kielellisten vaikeuksien ryhmät kehittyivät tutkimuksessa vertaisten ryhmien tasolle. Vertaislapsilla havaittiin enemmän sosiaalisempaa leikkikäyttäytymistä ja tahdonalaista hallintaa kuin muilla lapsilla. Havaittiin myös ulospäin suuntautuneisuutta sekä kielteistä virittyneisyyttä lapsilla, joilla oli tunnesäätelyn vaikeuksia. Oppimista näytti

	leikkitaitoihin ja stressiaktivaatioon?		haittaavan enemmän ongelmia tunnesäätelyssä kuin kielelliset vaikeudet. Yhteisleikin kehittyminen oli kuitenkin suotuisaa myös lapsilla, joilla oli tunnesäätelyn vaikeuksia.
Karppila, A. (2024) Leikki sosioemotionaalisten taitojen tukijana varhaiskasvatuksessa, kandidaatin tutkielma	Tutkimuksen tarkoituksena oli tarkastella leikin merkitystä sosioemotionaalisten taitojen tukemisessa varhaiskasvatuksessa. Tutkimusongelmat: Millainen leikki tukee sosioemotionaalisia taitoja? Mikä merkitys leikillä on sosioemotionaalisten taitojen kannalta?	Kuvaileva kirjallisuuskatso	Leikki tukee sosioemotionaalisia taitoja, sillä leikin aikana lapset harjoittavat muun muassa tunnetaitoja, vuorovaikutusta, ihmissuhdetaitoja ja se kasvattaa lapsen ymmärrystä sosiaalisista rooleista. Leikin eri tyypeistä etenkin sosiaalinen ja pedagoginen yhteisleikki vertaisten kanssa tukevat lapsen sosioemotionaalisia taitoja ja niiden kehitystä.
Whitman, E. (2018) The impact of social play on young children, väitöskirja	Tutkimuksen tarkoituksena oli selvittää sosiaalisen leikin merkitystä nuorten lasten keskuudessa.	Havainnointi ryhmissä (2–3-vuotiaat ja 4-vuotiaat)	Leikki näyttäytyy isossa osassa lasten kehityksessä. Leikki lisää lapsen fyysistä, kognitiivista, psyykkistä sekä sosiaalista kehitystä. Sosiaalisen leikin kautta lapsi oppii säätlemään tunteitaan ja luomaan kaverisuhteita.